

Marcel Proust

Autor Hledání ztraceného času, sám po matce židovského původu, v mistrném uměleckém portrétu jednoho starobylého šlechtického rodu vykresluje onen germánský typ, jenž po pádu Říše římské opanoval Evropu.

Popravdě řečeno, i když se skuteční Guermanti podstatně lišili od mého snu, přece i když člověk připustil, že to jsou muži a ženy, byli dost zvláštní. Nevím, která mythologická rasa se to zrodila z bohyně a ptáka, podle mě to však určitě byli Guermanti.

Byli **vysocí**, bohužel však ne vždy symetricky, a jako kdyby chtěli dosáhnout pevného středu, jakési ideální linie, jako kdyby věčně znovu a znovu, jako když se ladí housle, chtěli sladit harmonii svých příliš protáhlých ramen, příliš dlouhého krku, který nervózně krčili k ramenům, jako když je někdo na druhé straně políbí pod ucho, svých nesouměrných obočí, nohou, často nestejných také následkem lovecké nehody, věčně vstávali, nakrucovali se, člověk je viděl vždycky jen bokem nebo jak vyskakují, zdvihají monokl, pravou rukou si třou špatně srostlé koleno.

Měli, aspoň pokud si zachovali rodinný typ, příliš dlouhý **orlí nos** (ačkoli naprosto ne židovsky orlí), který se zvláště u žen, pokud byly hezké, a ze všech nejvíc u paní de Guermantes, dovedl při prvním pohledu zažrat do paměti jako leptavá kyselina představou čehosi takřka ošklivého; pod vystouplým nosem ústa, jejichž příliš **úzké, málo masité rty** vypadaly jaksi přísně, a z nich stoupal trochu ostrý, přesto však opojný, hrdelní ptačí křik.

Oči byly hluboce **modré**, zářily zdálky jako světlo a hleděly na vás upřeně, tvrdě, jako by do vás vbodly hrot nerozpustného safíru, ani ne tak s výrazem panovačným, jako pátravým, ani ne tak že by si vás chtěly podmanit, jako spíš prohlédnout. Tenhle hluboký, vladařský, neodolatelný výraz zdělili po přeslici a výchovou ještě zdokonalili i ti nejhoupější členové rodu, a mohlo to při jejich stupiditě nebo slabosti vypadat i trochu komicky, nebýt oné nevýslovné krásy samotného pohledu. **Vlasy** měli Guermanti většinou **světlé** s rezavým nádechem, ale zvláštní, mechově zlaté, napůl jako chomáč hedvábí, napůl kočičí kožich. Pleť, pověstnou už ve dvanáctém století, měli temně růžovou, jako bývá někdy brambořík, a v koutku nosu pod levým okem, vždycky na témže místě, mívali drobný suchý pupínek, který při únavě někdy nabíhal. A u některých větví rodu, kde se mezi sebou brali jen bratrance, byl temnější a nafialovělý. Někteří z Guermantů, žijící většinu času na venku mimo Paříž, se dovedli pod svým nosem, vystupujícím z brunátných tváří a fialových lícních kostí, tak guermantsky natřásat, že vypadali jako majestátní labuť s purpurovou chocholkou, která rozezleně klove do chomáče kosatců či slunečnic.

Guermanti se chovali jako velmožové, ale zračila se v tom spíš **nezávislost** šlechty, která vždycky ráda vzdorovala králům, než slavomam jiných, stejně urozených šlechticů, kteří však jim rádi sloužili a rádi se cítili od nich vyznamenáni. (...) Jejich mentalitu charakterizovaly dva rysy. Po stránce morální oceňovali ze všeho nejvíc přirozenou **dobrotu** povahy. Všichni od paní de Villeparisis až po posledního drobného Guermanta dovedli týmž tónem říci o kočím, který je jednou svezl: „Hned se pozná, že to je **poctivý**, upřímný, z gruntu dobrý člověk.“ A byť se našli mezi Guermanty tak jako ve všech lidských rodinách lidé špatní, prolhaní, krutí, zkažení, falešní, zlodějové, lháři – proti jiným však tady vždycky půvabnější, značně inteligentnější, příjemnější – , jeden rys měli kromě fyzického zjevu, modrého pátravého oka a nerozpustného safíru společný s ostatními, že totiž ve chvíli, kdy odhalovali jádro, kdy vystupovala povaha, trvalá podstata, říkali: „Hned se pozná, že to je poctivý, **upřímný** člověk, že má dobré srdce, v tom je všechno!“

Marcel Proust, *Eseje*, Praha 1968, s. 282-285 (esej XIV-jména, přel. V. Dvořáková).

V době, kdy autor psal tyto řádky, tedy někdy v letech 1908 až 1910, bylo **panství obdobných rodů** svrženo národně-demokratickým převratem již déle jak století. V posmrtně vydaném posledním dílu své ságy, *Čas znovu nalezený*, stačil Proust (†1922) ještě vylíčit další rozdrolení aristokratických trosek a iluzí po **Velké válce**. Co však zůstávalo, jsou šlechtická jména v krajině, neboť podle nich se často jmenují zámky, železniční stanice a vesnice, „jsou jakoby zasazeny do určitého kousku země,“ píše Proust, „se vší jeho poezií“ (kostelů, hřbitovů, rybníků, lesů, polí a pastvin). Zdalipak přetrvají, tak jako dodnes leckde přežívají zkomolené pohanské názvy, i nadcházející panství Saracénů a mouřenínů, jimž se buržoazní pátá republika dává lacino jako stará děvka?

Ilustrace:

Popisovaný typ je dobře k vidění v renesančním malířství:

Andrea del Castagno, Farinata degli Uberti, 1448 (freska, výřez);

Andrea Mantegna, Portrét kardinála Karla Medicejského, 1466 (olej na plátně);

Andrea del Castagno, Dante Alighieri, 1448 (freska);

Agnolo Bronzino, Portrét Bartoloměje Panciaticiho, 1540 (olej na plátně).

Najdeme jej však i na Tissotově obrazu „Kroužek z Královské ulice“ z roku 1868, čistě ztělesněný hrabětem z Rochechouartu (na výřezu vpravo v černém svrchníku a šedivých kalhotách). Na celém obrazu této „proustiánské“ salonní společnosti pak stojí zcela vpravo Charles Haas, jeden ze vzorů „degeneráta“ Charlese Swanna...

